

УДК 004.2

THE WORLD PRACTICE OF CORPORATE REHABILITATION PROCEEDINGS AND THE POSSIBILITY OF ITS APPLICATION IN UKRAINE

СВІТОВА ПРАКТИКА ОЗДОРОВЛЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ
ПІДПРИЄМСТВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Feshchenko E. A. / Фещенко Є.А.

s.e.s. doc. / к.е.н., доц.

Zadora O.V. / Задьора О.В.

stud. / студ.

Taras Shevchenko National University, Kyiv, Volodymyrska 60, 01033

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська 60, 01033

Анотація. У багатьох країнах питання санації чи ліквідації підприємства стало займати чільне місце в науковому дослідженні, адже вихід низки компаній з кризового стану впливає на всю економіку держави. Недосконалість національного законодавства, відсутність належного фінансування санації, дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері відновлення платоспроможності підприємств часто призводить до того, що більшість платоспроможних підприємств банкрутує. Тому у статті було розглянуто комплекс питань, що стосуються процедури оздоровлення підприємств, здійснено аналіз зарубіжної практики щодо санаційної процедури, розроблено конкретні пропозиції застосування міжнародного досвіду в Україні.

Ключові слова: криза, неплатоспроможність підприємств, банкрутство, ліквідація підприємств, санація.

Вступ. На сьогодні в умовах економічної, політичної та соціальної нестабільності спостерігається зростання кількості неплатоспроможних підприємств, які мають високий потенціал до відновлення своєї діяльності. В усьому світі санація вважається ефективним методом, який спрямований на виведення суб'єктів господарювання з кризового стану. Однак вибір між ліквідацією та санацією підприємства є надзвичайно складним, оскільки неефективні оздоровлюючі заходи можуть призвести до додаткових втрат.

Після прийняття Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” [1] та Постанови “Про затвердження Положення про порядок проведення санації до порушення провадження у справі про банкрутство” [2] в Україні були закладені основи для вирішення питання ліквідації та фінансового оздоровлення підприємства, однак, вони все ще потребують доопрацювання. Тому вивчення зарубіжної практики та її аналіз є важливою передумовою для вдосконалення нормативно-правового регулювання в сфері банкрутства підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема оздоровлення неплатоспроможності підприємства є об'єктом пильного вивчення, зокрема, в дослідження таких зарубіжних та українських вчених як В.Д. Базилевич, К.В. Багацька, Т. М. Білоконь, Г.В. Булкот, Ю.М. Великий, Дж. Вестбрук, Г.П. Голубнича, В.І. Грачов, Н.О. Гура, Н.М. Дашенко, Г.А. Дорошук, О.І. Копилук, І.П. Косарева, О.В. Маковоз, Т.Г. Мельник, Л.І. Лачкова, К.А. Мараховська, О.О. Терещенко, В.В. Цурик,

В.Г. Швець та інші. Проте деякі питання щодо санаційної процедури на сьогодні залишаються все ще недостатньо вивченими та потребують подальшого доопрацювання.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду щодо процесу відновлення платоспроможності підприємств та аналіз можливостей його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Ефективна діяльність підприємств є запорукою економічної та соціальної стабільності держави. Влада повинна проводити лояльну політику щодо підтримки підприємництва, оскільки збиткова діяльність компаній негативно відображається на державному бюджеті. Неплатоспроможність однієї фірми тягне за собою низку неплатоспроможностей, оскільки не виконуючи свої зобов'язання підприємство впливає на своїх кредиторів. Таким чином, у суб'єктів господарювання, взаємопов'язаних з боржником, з'являється сумнівна (безнадійна) дебіторська заборгованість, що призводить до нестачі ліквідних коштів. Так прослідковується низка взаємозалежностей, які мають негативні наслідки. Здавалось би, що криза одного підприємства не має значного впливу на цілісну економіку держави, однак воно впливає на фінансовий стан інших суб'єктів господарювання, знижуючи надходження до державного бюджету.

Відповідно до щорічного рейтингу легкості ведення бізнесу “Doing Business 2017” Україна посіла 76 місце (табл.1), що на 7 сходинок вище, ніж в 2016 році. Результати даного дослідження свідчать про покращення правил ведення бізнесу. Однак, варто зауважити, що даний індекс базується на десяти внутрішніх індикаторах, одним з яких є “закриття підприємства”, за яким Україна посіла 149 місце в рейтингу. Даний індикатор свідчить, що українське законодавство має певні недоліки щодо регулювання припинення діяльності підприємств. 18 жовтня 2018 року Верховною Радою було прийнято Проект Кодексу України з процедур банкрутства [3] щодо здійснення перших кроків з напрямку удосконалення процедур припинення діяльності підприємства та відновлення платоспроможності.

Таблиця 1

Рейтинг легкості ведення бізнесу “Doing Business 2017”

Країна	globalRank	Розпочинання бізнесу	Закриття підприємства
Нова Зеландія	1	1	32
Сінгапур	2	6	27
Данія	3	34	7
Республіка Корея	4	9	5
САР, Гонконг, Китай	5	3	43
США	6	49	3
Великобританія	7	14	14
Норвегія	8	19	6
Україна	76	52	149

Джерело: складено автором на основі даних [4].

Ключовим питанням на початку кризової ситуації на підприємстві є питання вибору ліквідаційної чи санаційної процедури. Діюче законодавство кожної держави (табл. 2) має свої особливості, однак є країни (наприклад, Франція, Німеччина, Мексика), які застосовують унітарний підхід, що передбачає собою встановлення проміжного періоду для перегляду перспектив бізнесу, перш ніж прийняти рішення про ліквідацію чи санацію підприємства; та країни, які відмовилися від унітарного підходу. Особливістю останніх є те, що суд та учасники повинні вимагати початок санаційного процесу самостійно, якщо фінансовий стан підприємства схильний до відновлення.

Очевидно, що санація може бути або не може бути досягнута. Оскільки, оздоровчий процес міг бути затверджений шахрайським шляхом або підприємство може бути не спроможним виконати свої зобов'язання відповідно до плану. Водночас не варто недооцінювати всі переваги, які отримає не тільки підприємство, але й інші учасники після успішної оздоровчої процедури.

Таблиця 2

Зарубіжне законодавство з питань банкрутства підприємства

Країна	Закони	Найбільш важливі показники неплатоспроможності
1	2	3
Швеція, Бельгія, Норвегія	Акт з банкрутства	Боржник не може покрити зобов'язання
Франція	Закон "Про банкрутство"	Боржник не може покрити зобов'язання
Данія	Акт з банкрутства	Боржник не може покрити зобов'язання
Литва	Закон "Про банкрутство підприємств"	Боржник не може покрити зобов'язання
США	Кодекс про банкрутство	Боржник не може покрити зобов'язання
Канада	Акт з банкрутства та неплатоспроможності підприємства	Боржник не може покрити зобов'язання
Німеччина	Закон "Про неплатоспроможність "	Боржник не може покрити зобов'язання
Великобританія	Акт з неплатоспроможності	Боржник не може покрити зобов'язання
Латвія	Закон "Про неплатоспроможність"	Боржник не може покрити зобов'язання

Джерело: складено автором на основі даних [5].

Чільне місце займає питання оцінки, саме тому уникнення продажу майна суб'єкта господарювання являється поширеним явищем під час процесу оздоровлення підприємства. Тобто існує необхідність в коректній оцінці для ефективного відновлення компанії.

Перед початком формальної процедури оцінка важлива для встановлення

неплатоспроможності, зокрема, для визначення відповідальності директорів і посадових осіб. Забезпечення можливості відкриття офіційного розгляду справи. У західних країнах оцінку зазвичай проводять незалежні експерти, найняті індивідуальними кредиторами, комітетами кредиторів або керівництвом. Як тільки справа розпочата, оцінювання часто є безпосередньо важливим для визначення позиції забезпечених кредиторів, доки буде запропоновано план санації.

Слід зазначити важливість створення системи, за допомогою якої боржника заохочуватимуть вчасно вдаватися до оздоровчих заходів для отримання максимальної вигоди. Але необхідно враховувати усі особливості даної процедури й зловживання, які можуть виникнути зі сторони боржника, наприклад, деякі неплатоспроможні підприємства можуть занадто рано звернутися до санаційних заходів, що призведе до понесення кредиторами збитків.

Міжнародна практика показує, що чим складніша та дорожча санаційна процедура, тим більше небажання боржника розпочинати процедуру оздоровлення, навіть, коли відновлення платоспроможності досить ймовірне. Наприклад, Сполучені Штати Америки мають автоматичну систему допомоги неплатоспроможним підприємствам, в той час як європейські країни та країни, які раніше були британськими колоніями, проявляють опір до автоматичного режиму, який, на їхню думку, тимчасово перешкоджає виконанню прав кредиторів. Необхідно визнати певні культурні особливості, які слід брати до уваги. В усій Європі, навіть якщо надаються кошти для проведення санації, судочинство буде наполягати на задоволенні вимог кредиторів. Тільки у Великобританії були внесені певні зміни щодо автоматичної системи допомоги неплатоспроможним підприємствам без санкцій суду, хоча навіть ця реформа була забезпечена певними обмеженнями.

Культура оздоровлення неплатоспроможних підприємств в Європі менш розвинена, ніж у Сполучених Штатах. Структура режиму оздоровлення неплатоспроможного підприємства в Європі є обширною, але варто додати, що в процесі реабілітації беруть участь незабезпечені кредитори та акціонери. Таким чином не завжди варто очікувати значного прибутку від санаційного процесу, тобто в деяких випадках дана процедура може призвести тільки до витрати часу та грошей.

У Великобританії стверджують, що права кредиторів на ліквідні активи компанії є головною перешкодою для активної участі незабезпечених кредиторів та акціонерів у процесі санації. Однак є і опоненти даного твердження, які вважають, що ці права нехтують багатьма особливостями підприємства (такими як створенням комітетів кредиторів, вимогами щодо повноти інформації) під час процесу реабілітації підприємства в Великобританії та інших країнах західної Європи. Тобто в даному випадку правова та комерційна культура посідає чільне місце при реалізації процесу санації.

Санаційний режим Сполучених Штатів Америки зазнав великого скептицизму зі сторони фінансових установ Західної Європи. Ймовірно, що

процедура оздоровлення є недостатньо зрозумілою, тому вона не отримала практичного впровадження. Малоімовірно, що запровадження принципів Глави 11 Кодексу про банкрутство Сполучених Штатів Америки в Європі може зазнати успіху. Ситуація може змінитися тільки при умові здійснення строгого контролю виконання принципів глави 11 зі сторони урядів. Система санаційних заходів, яка дуже схожа на запропоновану США, була запроваджена в Німеччині в 1949 році, але не існує достатньої інформації про те, як вона працює. Не зважаючи на ряд очевидних "історій успіху", з упевненістю не можна сказати, що цей новий санаційний режим повністю прийнятий спеціалістами з питань неплатоспроможності підприємств.

Основною відмінністю між системою США та Німеччини є те, що остання відкидає необхідність в менеджменті на чолі з адміністратором з самого початку. Оскільки, Німеччина дотримується унітарного підходу, то період огляду бізнесу становить до трьох місяців, щодо вирішення чи ліквідації або проведення санаційної процедури на підприємстві. У цілому, питання того чи збереже інвестор свій капітал залежатиме від погодженого плану, який знаходиться в руках кредиторів.

Основними чинниками успіху оцінки перспектив бізнесу є два питання: хто буде проводити оцінку і яка інформація буде доступною органу чи особі, що відповідає за оцінку. Законодавче врегулювання конфлікту між кредиторами - лише частина процесу. Складність завдання полягає в запровадженні єдиного ліквідаційного режиму з відпрацьованою санаційною процедурою. Реформатори та спеціалісти з питань неплатоспроможності підприємств повинні враховувати, що їх реалізація матиме місце тільки якщо кредитори, кваліфіковані судді, юристи та фахівці у сфері банкрутства будуть належним чином виконувати свої повноваження. Законодавче реформування в Азії після фінансової кризи в 1997 році наочно підтвердило це. Не зважаючи на високий рівень законодавчої бази щодо санаційної процедури, в Азії так і не зросла кількість справ з успішним оздоровленням неплатоспроможних підприємств. Проте азійський досвід демонструє, що, можливо, найважливішим елементом процесу розробки ефективної корпоративної системи порятунку є встановлення неформальної, позасудової санаційної процедури.

Висновки та перспективи.

Оскільки, закони про банкрутство значно відрізняються у всьому світі і це є технічно важкою областю дослідження, не можливо буде досягти універсального рішення для кожної країни, принаймні протягом найближчого часу. Кожна держава має певні культурні особливості, які варто враховувати під час внесення змін до законодавства, в тому числі і до українського. Однак глобалізований ринок XXI століття вимагає від кожної держави удосконалення законодавчої бази, в тому числі в питаннях відновлення платоспроможності підприємств. Так Україна вже здійснює перші кроки, прийнявши 18 жовтня 2018 року Проект Кодексу з процедур банкрутства [3] відповідно до якого Україна в першу чергу займає позицію погашення вимог кредиторів. Відповідно до прийнятого Кодексу можна виділити наступні позитивні

впровадження:

- покращення умов участі у процедурах банкрутства забезпечених кредиторів, а саме: надання забезпеченим кредиторам право ініціювати справу про банкрутство;

- удосконалення механізмів позасудового врегулювання, зокрема, досудової санації;

- спрощення ініціювання процедур банкрутства як для кредиторів, так і для боржника;

- створення умов для скорочення тривалості судових процедур, зокрема: скорочення кількості судових рішень, що підлягають оскарженню, об'єднання мирової угоди та санації в єдину процедуру;

- удосконалення положень закону, що стосуються продажу активів боржника; продаж майна банкрутів планується здійснювати виключно на електронному аукціоні через єдину систему.

Крім того, в Проект Кодексу ще вносяться поправки, тому хотілось би надати наступні пропозиції щодо його удосконалення спираючись на проаналізовані підходи зарубіжної практики:

1. Обмежити кількість скликань Зборів кредиторів. Відповідно до Кодексу вони можуть проводитися тричі, що в свою чергу збільшує час та витрати ліквідаційної процедури.

2. Розробити механізми регулювання обов'язкової оплати витрат на забезпечення судових процедур та роботи арбітражних керуючих.

3. Оновити застарілу термінологію. Нова галузь права потребує застосування спеціалізованої галузевої термінології. Наприклад, такі поняття як “арбітражний” керуючий, “арбітражний” процес та система “арбітражних” судів вже давно застаріли. У законодавствах інших країн застосовуються терміни «конкурсний керуючий», «зовнішній керуючий» або «антикризовий керуючий».

Таким чином, ухвалення Верховною Радою в другому читанні Кодексу України з процедур банкрутства удосконалив нормативно-правове забезпечення процесу оздоровлення підприємства та підніме Україну з 149 на більш привабливу позицію в рейтингу Doing Business. За напрямком «Вирішення неплатоспроможності» очікується, що Україна отримає 9 позицію у загальному рейтингу легкості ведення бізнесу.

Література:

1. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 14.05.1992 № 31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

2. Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України “Про затвердження Положення про порядок проведення санації до порушення провадження у справі про банкрутство” від 17.12.2013 № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015600-13>.

3. Проект Кодексу України з процедур банкрутства № 8060 від 26.02.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518

4. Рейтинг легкості ведення бізнесу 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/ru/rankings>.

5. Служба контролю за неплатоспроможністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mna.gov.lv

6. Westbrook, Jay L., World Bank Group: A Global View of Business Insolvency Systems, Leiden, Boston, 2010. Access mode <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/13522/68423.pdf?sequence=1>

7. Westbrook, Jay L., Global Insolvency Proceedings for a Global Market: The Universalist System and the Choice of a Central Court, March 28, 2018. U of Texas Law, Public Law Research Paper No. 691. Access mode SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3151805> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3151805>

References:

1. The Law of Ukraine "On Restoration of the Debtor's Solvency or Recognition as a Bankrupt" No. 31, May 14, 1992. [Electronic Resource]. – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

2. Resolution "On Approval of the Regulation on the Procedure for Conducting a Reconciliation before the Prosecution of a Bankruptcy" dated 17.12.2013 No. 15 [Electronic Resource]. - Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015600-13>.

3. Draft of Ukrainian Bankruptcy Code No. 8060, February 26, 2018 [Electronic Resource]. - Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518

3. The ease of doing business 2017 [Electronic resource]. - Access mode: <http://russian.doingbusiness.org/ru/rankings>.

4. Insolvency Inspection Service [Electronic Resource]. - Mode of access: www.mna.gov.lv

5. Westbrook, Jay L., World Bank Group: A Global View of Business Insolvency Systems, Leiden, Boston, 2010. Access mode: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/13522/68423.pdf?sequence=1>

6. Westbrook, Jay L., Global Insolvency Proceedings for a Global Market: The Universalist System and the Choice of a Central Court, March 28, 2018. U of Texas Law, Public Law Research Paper No. 691. Access mode SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3151805> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3151805>

Abstract. The issue of corporate liquidation or rehabilitation began to occupy a major place in scientific researches around the world. Because rehabilitation of many companies affects the entire economy of the state. The imperfection of national legislation, the lack of adequate funding for rehabilitation procedure, the shortage of qualified personnel in the area of insolvency law often lead to the fact that most solvent enterprises become bankrupt. Therefore, the scientific article is devoted to analyzing world practices of a corporate rehabilitation procedure. The scientific study showed the importance of improving national law. There were developed concrete propositions of using international experience in Ukraine.

Key words: crisis, insolvency of enterprises, bankruptcy liquidation of enterprises, rehabilitation.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Фещенко Є.А.

Стаття відправлена : 24.10.2018 р.

Задьора О.В.